

”Tekniken kan aldrig bli en mirakellösning”

Trots att de ekologiska riskerna med de GM-grödor som används idag är begränsade och att de ofta är mindre insatskrävande än sina konventionella motsvarigheter är GM-grödorna ingen mirakelmedicin som kan lösa framtidens livsmedelsförsörjning för fattiga människor.

DET ÄR DE FLESTA FORSKARE ÖVERENS om. Klara Jacobson, doktorand i landsbygdsutveckling vid Sveriges Lantbruksuniversitet, förklarar varför.

– De GM-grödor som finns idag är inte utvecklade för fattiga bönders förhållanden. De är framtagna för att passa ett storskaligt industriellt jordbruk av den typ vi har i västvärlden, säger hon.

Trots detta stod utvecklingsländerna för hälften av de inkomstfördelar som GM-grödorna gav år 2008. En av förklaringarna kan enligt Klara Jacobson vara att det finns många storsjordbrukare även i utvecklingsländerna. Dessa bönder kan tjäna på GM-grödorna genom färre besprutningar och lägre drivmedelskostnader.

– Men den kostnadsvinsten kan aldrig en fattig bonde som äger en hektar mark göra, säger Klara Jacobson.

HENNES FORSKNING KRING SMÅBÖNDERS användning av GM-grödor inom ramen för MFPP-programmet i Sydafrika (ett utvecklingsprogram initierat av den sydafrikanska staten för att öka jordbruksproduktionen och därigenom generera ekonomisk utveckling) visar att det stora problemet inte är GM-grödorna i sig. Den GM-majs som bönderna odlade gav faktiskt en något högre avkastning än de traditionella sorterna, åtminstone inte lägre.

Däremot fanns det många andra problem, bland annat var det ingen som hade tänkt på att bönderna själva borde ha varit involverade i planeringsprocessen.

– Jordbruksdepartementet hade varken förankrat projektet eller frågat bönderna vad de ville ha och behövde, säger Klara Jacobson.

Ingen hade tänkt på att bönderna själva borde ha varit involverade i planeringen.

Det är något som är symptomatiskt för jordbruksutvecklingen i fattiga länder idag, menar hon.

– Jag tycker att man ska utgå från problemet, titta på möjliga lösningar och sedan välja den teknik som passar bäst för att nå målet. Idag utgår man från tekniken och försöker applicera den överallt. Problemen hamnar i skymundan, säger hon.

SOM EXEMPEL NÄMMER HON ATT DEN GM-MAJS som användes i byarna var insektsresistent. Men vid intervjuerna med bönderna framkom att de inte hade några större problem med insekter.

En annan aspekt är kostnaderna för utsädet. Nu fick bönderna GM-majsen gratis, men i normala fall måste de köpa det. Utsädet är dyrt och motsvarar, tillsammans med andra insatser som måste göras i jordbruket, ungefär hälften av en fattig familjs årsinkomst enligt Klara Jacobsons beräkningar.

Dessutom måste bönderna köpa nytt utsäde varje år, eftersom de inte kan, eller får, spara det till efterföljande år av patentskäl. Skulle skörden slå fel blir det en katastrof för dessa fattiga bönder.

– Det skulle ha hjälpt otroligt mycket mer om de hade fått tillgång till bra öppenpollinerade sorter av majs som inte kostade för mycket, säger Klara Jacobson.

Dessutom måste bönderna köpa nytt utsäde varje år, eftersom de inte kan, eller får, spara det till efterföljande år av patentskäl.

Att majsen är öppenpollinerad innebär att bönderna kan spara utsäde till efterföljande år. Även om dessa sorter inte ger en lika hög avkastning som GM-majsen kan det vara att föredra för en fattig bonde, menar Klara Jacobson.

Även informationsflödet runt GMO-satsningen var under all kritik.

– Bönderna visste inte vad en GM-gröda var till för och hur den fungerade. Till och med det agrokemiska företaget Monsanto egen rådgivare hade missuppfattat varför skyddsbarriärerna fanns. Han trodde de var till för att se hur mycket produktionen ökade, berättar Klara Jacobson.

VISST, GM-GRÖDOR KAN UTGÖRA EN DEL i framtidens livsmedelsförsörjning anser Klara Jacobson. Men då måste gentekniken verka inom andra ramar och användas för att utveckla produkter som är bättre anpassade för ett småskaligt jordbruk.

Enligt genteknikföretagen är detta redan på gång. Flera nya GM-grödor med till exempel förbättrat näringsinnehåll, större förmåga att ta upp näring och högre torktolerans är under ut-

veckling. Frågan är hur lång tid kommersialiseringsprocessen tar och hur mycket utsädet kommer att kosta.

Och att GM-grödor någonsin skulle bli en universell lösning på världens problem med svält och fattigdom har Klara Jacobson svårt att tro.

– Man kan så lätt se hur mycket mer man skulle kunna odla med så mycket mindre medel än vad som krävs för att utveckla GM-grödor. Om utvecklingsprojekten skulle vara lokalt förankrade, till exempel, skulle det ge oerhört mycket mer mat på bordet än vad genteknik och annan teknik kan göra, säger hon och betonar att de stora frågorna fortfarande är de sociala.

– Hur vi betar oss här gör att de blir fattigare där.

ULRIKA JÖNSSON-BELAZID

